

**ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ДЕРЖАВНІЙ ПІДТРИМЦІ**

Серед науковців протягом останнього часу постійно йдуть дискусії щодо необхідності державної підтримки розвитку підприємства, але для того щоб дійсно вживати конкретні заходи в цьому напрямку необхідно обґрунтувати існуючу потребу за допомогою економіко-математичних методів кореляційно-регресійного аналізу.

Доречність такого висновку базується на низці робіт різних дослідників та науковців [1-9]. Загалом фінансовий результат у промисловості та фінансовий результат від фінансової діяльності визначають тенденції загального фінансового результату. Зокрема це підтверджує і регресійний аналіз, на який покладено визначення впливів одних факторів на інші [10-12].

Метою статті є обґрунтування необхідності державної підтримки розвитку підприємництва за допомогою економіко-математичних методів кореляційно-регресійного аналізу шляхом узагальнення ключових показників функціонування суб'єктів реального сектору економіки.

Обґрунтування потреби суб'єктів підприємництва в державній підтримці здійснюється насамперед шляхом аналізу фінансового становища вітчизняних суб'єктів підприємства. Як таку множину доцільно відібрати підприємства машинобудівної галузі, яка визначає основу інвестиційно-інноваційного комплексу вітчизняної економіки та розвиток якої є ключовим пріоритетом на сучасному етапі формування нових економічних відносин. Якщо ж говорити безпосередньо про такі підприємства, то варто визначити їх і за регіональним поділом, з метою врахування приблизно однакових факторів впливу щодо їх розвитку. Згідно зі зробленими зауваженнями конкретними суб'єктами господарювання для подальшого дослідження обрано ряд підприємств машинобудування Харківського регіону, до яких також

додано декілька підприємств інших регіонів. Підприємства відібрані за негативною тенденцією їх фінансового результату, а отже, стосовно яких можна передбачати необхідність державної підтримки. У даному аспекті варто відмітити, що проведення аналізу потреби суб'єктів підприємництва в державній підтримці загалом базується на поєднанні макроекономічних та мікроекономічних показників. Як макроекономічні показники можна обрати значення фінансового результату як загального (для всіх підприємств та організацій України), так і фінансовий результат підприємств промисловості та від фінансової діяльності.

Надалі подано регресійні залежності, які і визначають вплив окремих складових фінансового результату з точки зору різновидів економічної діяльності на загальні значення фінансового результату, отриманого підприємствами та організаціями України:

$$FRZ = -13817,20 + 2,75 \cdot FRP, \quad (1)$$

де FRZ – значення загального фінансового результату, отриманого підприємствами та організаціями України протягом 2004-2011 рр., млн грн;

FRP – значення фінансового результату отриманого підприємствами промисловості за підсумками 2004-2011 рр. млн грн.

$$FRZ = 24193,00 + 2,28 \cdot FRF, \quad (2)$$

де FRF – значення фінансового результату, отриманого від фінансової діяльності за підсумками 2004-2011 рр.

Проте результати множинної регресії щодо визначення впливів з точки зору різновидів економічної діяльності на загальні значення фінансового результату, отриманого підприємствами та організаціями України, є дещо іншими. Відповідне регресійне рівняння має такий вигляд:

$$FRZ = -11273,70 + 3,43 \cdot FRP - 1,65 \cdot FRF. \quad (3)$$

Отже, з даних рівняння за формулою 3 видно, що взаємний вплив значень фінансо-

вого результату, отриманого у промисловості та від фінансової діяльності, на значення загального фінансового результату, отриманого підприємствами та організаціями України, відрізняється від окремих впливів на такі значення за формулами 1 та 2.

Виходячи з цього, можна говорити про наявність щільної взаємодії між суб'єктами господарювання промисловості та суб'єктами господарювання, задіяними у фінансовій діяльності.

Значення фінансового результату досліджуваних підприємств загалом не має одностайної тенденції на обраному інтервалі часу (див. таблицю). Винятком лише є три з

восьми досліджуваних підприємств. Тобто, лише ВАТ «Турбоатом», ВАТ «Світло Шахтаря» та ВАТ «Луцький автомобільний завод» на всьому досліджуваному інтервалі часу мають позитивні значення отриманого фінансового результату (інакше кажучи, прибуток). Інші підприємства мають як позитивні, так і негативні значення отриманого фінансового результату. Разом з цим підприємства, які мали позитивні значення отриманого фінансового результату (ВАТ «Турбоатом», ВАТ «Світло Шахтаря» та ВАТ «Луцький автомобільний завод»), мають різні тенденції в отриманні фінансового результату.

Таблиця

Статистичні дані щодо фінансового результату (прибуток, збиток) окремих суб'єктів господарювання за 2005-2011 рр.

Суб'єкти господарювання	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ЗАТ «Серп і молот»	-4612,0	19453,4	987	-19453,8	-6326,5	-8903,3	-3451
ВАТ «Турбоатом»	23589,0	24012,0	20001,0	22206,0	34872,4	145383,2	125740
ВАТ «ХТЗ ім. С. Орджонікідзе»	-71173,0	-51683,5	-22620,8	-31229,3	-89872,6	-154971	-104049
ВАТ «Електромаш»	-344,2	-1764,0	-2398,2	-2340	47,6	-8066	-8740
ВАТ «Світло Шахтаря»	6768,4	38971,0	48078,5	29679,6	31088,9	48501	39319
ВАТ «Луганськтепловоз»	-8565	207	-478	-15771	-14754	1081	-157381
ВАТ «Луцький автомобільний завод»	1965,4	38920,3	75564,5	62106,4	74132,7	84669	40541
ВАТ «ДНІПРОВАГОН-МАШ»	601,8	-8169,5	-772,4	12064	102039,8	163332	-136885

Змінність у тенденціях досить чітко видно на основі даних, які відображають темпи зміни значень отриманого фінансового

результату в наступному періоді відповідно до попереднього (див. рисунок).

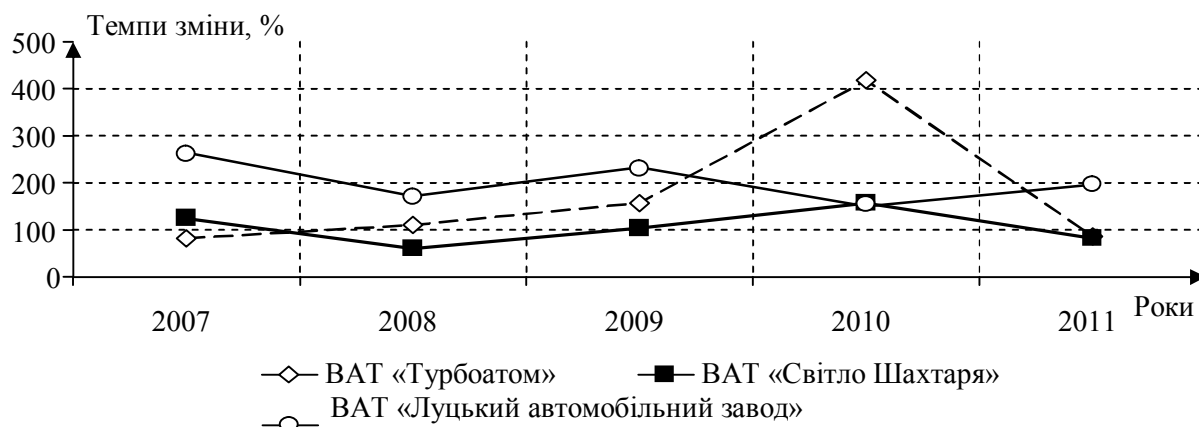

Рисунок. Темпи зміни отриманого фінансового результату для суб'єктів підприємництва

Як видно з даних рисунка, досліджувані підприємства за підсумками аналізованого періоду часу мають як позитивні, так і негативні темпи зміни значень отриманого фінансового результату. Іншими словами, значення отриманого фінансового результату для досліджуваних за даними підприємствами мають нестійку позитивну тенденцію, яка визначається як приростом фінансового результату, так і можливим його зменшенням щодо попереднього періоду.

Таким чином, можна зауважити, що більшість з досліджуваних підприємств мають недостатньо стійку базу та вкрай зацікавлені у підтримці з боку держави. Недостатня стійкість такої бази визначається і на основі узагальнення ключових показників функціонування суб'єктів реального сектору економіки з погляду отримання сталих значень їх фінансового результату. Зокрема, серед таких показників слід відмітити: дохід від реалізації продукції, собівартість продукції, податок на додану вартість. Обрання таких показників щодо визначення необхідності їх державної підтримки пов'язано із адекватністю руху їх вхідних та вихідних фінансових потоків з точки зору досягнення позитивних значень діяльності таких підприємств (насамперед, позитивних значень отриманого фінансового результату). Таке визначення ґрунтується на тому, що собівартість продукції підсумовує в собі вартісні аспекти виробленої продукції та може бути узагальненим відображенням вихідних фінансових потоків виробничого підприємства. Разом з цим дохід від реалізації продукції узагальнює в собі вартісні аспекти виробленої продукції підприємства та засад його функціонування з точки зору вхідних фінансових потоків виробничого підприємства, які знаходяться під впливом таких вихідних фінансових потоків, як податок на додану вартість.

Звісно, що відмічені показники не є повним відображенням поточних процесів сучасного виробничого підприємства, але відмічені вище показники, на нашу думку, є більш значимими з урахуванням сучасних реалій ведення господарської діяльності у вітчизняних умовах економічного розвитку. Отже, саме ці показники і можуть характеризувати загальний стан функціонування підприємств з точки зору розкриття системної

взаємодії щодо узагальнення фінансових відносин між різними суб'єктами господарювання та їх державної підтримки. Тобто в даному випадку ми говоримо про базові засади як ведення господарської діяльності в цілому, так і потенційної можливості державної підтримки.

Розглянуті показники діяльності суб'єктів господарювання виробничого сектору економіки розкривають лише базові засади ведення їх господарської діяльності та потенційні можливості виходу на окремі сегменти фінансового ринку. Таким чином, для розкриття, зокрема потенційних можливостей державної підтримки застосовуються різноманітні показники оцінки діяльності підприємств. При цьому такі показники, незважаючи на існуючу їх чітку класифікацію, загалом можна визначити як з погляду безпосередньої оцінки необхідності державної підтримки та її основних напрямів [13-15], так і з погляду такої оцінки, яка визначає загальну сталість розвитку суб'єкта господарювання, що дозволяє визначити самостійно прийнятний час державної підтримки. Отже, саме це і буде враховуватися при подальшому розгляді фінансових показників діяльності обраних для дослідження суб'єктів господарювання. Відповідно до зазначеного, перш за все, необхідно враховувати довгострокову перспективу функціонування суб'єктів господарювання та залучення додаткових ресурсів як пріоритетного напрямку державної підтримки.

У цьому сенсі доречним є узагальнення так званого загального коефіцієнта покриття, який визначається на основі відношення значень поточних активів до поточних зобов'язань. Отже, можна говорити про те, що державна підтримка як процес з приводу врахування змін у розвитку фінансових відносин досліджуваного суб'єкта господарювання протягом часу щодо оцінки взаємодії таких суб'єктів із суб'єктами фінансового ринку визначається, переважно, відносинами стосовно залучення та отримання додаткових ресурсів з прийнятною вартістю та достатнього обсягу. Враховуючи ж важливість часу у розвитку фінансових відносин досліджуваного суб'єкта господарювання, і є доцільним узагальнення, передусім, тих показників діяльності виробничих підприємств, які ви-

значають загальну сталість їх розвитку та потенційну здатність залучати ресурси у довгостроковій перспективі.

Таким чином, не менш важливим при державній підтримці діяльності виробничих підприємств є розгляд такого коефіцієнта, як коефіцієнт покриття довгострокових позикових коштів. Даний показник розраховується як відношення довгострокових зобов'язань до суми довгострокових зобов'язань і власного капіталу, а відтак певною мірою характеризує структуру капіталу суб'єкта господарювання. Тобто зростання коефіцієнта покриття довгострокових позикових коштів – негативна тенденція, яка означає, що підприємство починає все сильніше залежати від зовнішніх інвесторів.

Також важливо з точки зору державної підтримки визначити наявні ознаки фінансової залежності суб'єктів господарювання, що можливо здійснити на основі узагальнення, наприклад, коефіцієнта співвідношення залучених та власних коштів. Такий коефіцієнт розраховується як відношення обсягів залучених коштів (довгострокові та поточні зобов'язання) до обсягів власного капіталу, а відтак цей показник показує частку залучених коштів з розрахунку на одну гривню власних коштів позичальника. Теоретичне оптимальне значення коефіцієнта співвідношення залучених та власних коштів має бути не більше одиниці. Отже, можна вказати, що одним із значимих показників при проведенні державної підтримки суб'єктів підприємництва є величина їх власного капіталу. Це пов'язано з тим, що, як визначають окремі дослідники, величина власного капіталу також може бути узагальненою оцінкою підсумку діяльності підприємства. Зокрема, такі зауваження можна знайти в роботах Є. Шара [16], О. Будько [17], П. Сухарева [18]. Варто розглядати показники, які характеризують тенденції концентрації власного капіталу. Як один з таких показників доцільно розглянути коефіцієнт автономії, який визначає частку власності самого підприємства у загальній сумі коштів, інвестованих у його діяльність. Такий коефіцієнт розраховується як відношення значень власного капіталу до значень активів суб'єкта господарювання. У цілому зростання коефіцієнта автономії визначає фінансову стій-

кість і незалежність суб'єкта господарювання.

Таким чином, можна надавати ґрунтовні висновки щодо актуальності державної підтримки для ряду досліджуваних підприємств.

Так, за результатами проведеного аналізу можна стверджувати, що на сьогодні такі суб'єкти господарювання, як ВАТ «Турбоатом», ВАТ «Світло Шахтаря» та ВАТ «Луцький автомобільний завод», мають стійкі позитивні тенденції розвитку і тому не мають необхідності в залучених коштах, а отже, в державній підтримці. Решта проаналізованих суб'єктів господарювання мають нестабільні тенденції розвитку, а через це їм доцільно залучитись державною підтримкою.

Отже, наведене вище дозволяє говорити про різнопланові аспекти державної підтримки, а загалом зазначене обумовлює доцільність використання економіко-математичних методів при розгляді потреби суб'єктів підприємництва в державній підтримці.

Література

1. Валентюк І.В. Зарубіжний та вітчизняний досвід впровадження технологій моніторингу й контролю в процесі соціально-економічного розвитку регіонів / І.В. Валентюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 3. – С. 70-73.
2. Горбунов А. Управление финансовыми потоками / А. Горбунов. – М.: Глобус, 2003. – 224 с.
3. Дикань Л.В. Финансовый результат как комплексное обобщение устойчивости развития предприятия / Л.В. Дикань, А.А. Воронина // Бизнес Информ. – 2005. – № 9-10. – С. 9-12.
4. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: моногр. / М.О. Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко, Ю.С. Копчак. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2003. – 141 с.
5. Прошунин М.М. Кредитная организация как субъект финансового мониторинга: моногр. / М.М. Прошунин. – М.: РУДН, 2009. – 376 с.
6. Пугачова М.В. Методологічні засади статистичного моніторингу ділової активності підприємств : автореф. дис. ... д.е.н.: спец. 08.00.10 «Статистика» / М.В. Пугачова.

– К.: Державна академія статистики, обліку та аудиту, 2008. – 29 с.

7. Терещенко О.О. Антикризисное фінансове управління на підприємстві: моногр. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 268 с.

8. Чуніхіна Л.М. Первинний фінансовий моніторинг в банківській системі: кримінологічний аспект : моногр. / Л.М. Чуніхіна. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 160 с.

9. Schinasi G.J. Safeguarding financial stability: theory and practice / G.J. Schinasi. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2005. – 328 p.

10. Грубер Й. Эконометрия. Т. 1. / Й. Грубер. – К.: Знання, 1996. – 400 с.

11. Уотшем Т. Дж. Кількісні методи в фінансах / Т. Дж. Уотшем, К. Паррамоу. – М.: Фінанси, ЮНІТІ, 1997. – 528 с.

12. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. – М.: Альпина Паблишер, 2003. – 786 с.

13. Азаренкова Г.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Г.М. Азаренкова, Н.О. Пономаренко, В.О. Чепраков // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – Вип. 215, т. III. – С. 732-738.

14. Бланк И.А. Управление использованием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-центр, 2000. – 656 с.

15. Костирко Л.А. Інформаційно-аналітичний інструментарій моніторингу грошових потоків підприємства / Л.А. Костирко, Н.В. Перловська // Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту. – 2007. – № 2(15). – С. 105-111.

16. Шара Є.Ю. Принципи обліку фінансових результатів діяльності підприємств / Є.Ю. Шара // Наукові праці НДФІ. – 1999. – № 8. – С. 45-50.

17. Будько О.В. Проблемні аспекти формування і використання прибутку як кінцевого результату підприємницької діяльності / О.В. Будько // Економічні та гуманітарні проблеми розвитку суспільства у III тисячолітті: зб. наук. праць. – Рівне: Тетіс, 2000. – С. 627-631.

18. Сухарев П.М. Взаємозв'язок показників звіту про фінансові результати та балансу при оцінці ефективності використання капіталу / П.М. Сухарев // Проблеми створення організаційно-господарського механізму фінансового обліку на підприємствах. Серія: Економіка. – 2002. – Вип. 9. – Т. 3. – С. 89-96.

19. Ексклюзивні матеріали. Статистичні дані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.

20. Фінансові результати підприємств та організацій України. Статистичні дані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

References

1. Valentyuk, I., V. (2009) 'Zarubizhnyy ta vitchyznyanyy dosvid vprovadzhennya tekhnolohiy monitorynhu i kontrolyu v protsesy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv'. Investytsiyi: praktyka ta dosvid. 3. pp. 70-73.

2. Horbunov, A. (2003) Upravlyenye fynansovymy potokamy. Moscow: Hlobus.

3. Dykan, L., V., Voronyna, A., A., Dykan, L., V (2005) Fynansovuy rezultat kak kompleksnoe obobshchenye ustoychivosti razvytyya predpryyatyya. Biznes Inform. 9-10. pp. 9-12.

4. Kyzym, M., O., Zabrodskyy, V., A., Zinchenko, V., A., Kopchak, Yu., S. (2003) Otsinka i diahnozyka finansovoyi styykosti pidpryyemstva. Kharkiv: VD «INZHEK».

5. Proshunyn, M., M. (2009) Kredytnaya orhanyzatsyya kak subiekt fynansovoho monytorynha : monohrafiyya. Moscow: RUDN.

6. Puhachova, M., V. (2008) Metodolohichni zasady statystychnoho monitorynhu dilovoyi aktyvnosti pidpryyemstv (Summary for the doctoral dissertation: 08.00.10). Kyiv: Derzhavna akademiya statystyky, obliku ta audytu.

7. Tereshchenko, O., O. (2004) Antykryzove finansove upravlinnya na pidpryyemstvi. Kyiv: KNEU.

8. Chunikhina, L., M. (2006) Pervynnyy finansovyy monytorynh v bankivs'kiy systemi: kryminolohichnyy aspekt. Ukraine: Luhans'k.

9. Schinasi, G., J. (2005) Safeguarding financial stability: theory and practice. Washington, D.C.: International Monetary Fund.

10. Hruber, Y. (1996) Ehkonometryya. Part 1. Kyiv: Znanyya.
11. Uotshem, T., Dzh.(1997) Kilkisni metody v finansakh. Moscow: Finansy, YuNITI.
12. Lobanova, A., A., Chuhunova, A., V. (2003) Ehntsyklopedyya fynansovoho rysk-menedzhmenta. Moscow: Alpyna Pablysher.
13. Azarenkova, H., M., Ponomarenko, N., O., Cheprakov, V., O. (2006) 'Likvidnist ta platospromozhnist yak pokaznyky efektyvnosti finansovoho menedzhmentu pidpryyemstva'. Ekonomika: problemy teorii ta praktyky. 3 (215). pp. 732-738.
14. Blank, Y., A. (2000) Upravlenye yspolzovanyem kapytala. Kyiv: «Nyka-tsentr».
15. Kostyrko, L., A., Perlovska, N., V. (2007) 'Informatsiyno-analitychnyy instrumentariy monitorynhu hroshovykh potokiv pidpryyemstv'. Naukovyy visnyk Derzhavnoyi akademiyi statystyky, obliku ta audytu. 2(15). pp. 105-111.
16. Shara, Ye., Yu. (1999) 'Pryntsypy obliku fi-nansovykh rezultativ diyalnosti pidpryyemstv'. Naukovi pratsi NDFI. 8. pp. 45-50.
17. Bud'ko, O., V. (2000) 'Problemni aspekty formuvannya i vykorystannya prybutku yak kintsevoho rezultatu pidpryyemnytskoyi diyalnosti'. Ekonomichni ta humanitarni problemy rozvytku suspilstva u III tysyacholitti. Ukraine: Rivne: Tetis. pp. 627-631.
18. Sukharev, P., M. (2002) 'Vzayemozvyazok pokaznykiv zvituv pro finansovi rezultaty ta balansu pry otsintsi efektyvnosti vykorystannya kapitalu'. Problemy stvorenniya orhanizatsiyno-hospodarskoho mekhanizmu finansovoho obliku na pidpryyemstvakh. Seriya: Ekonomika. 9(3). pp. 89-96.
19. National Bank of Ukraine (2012) Eksklyuzyvni materialy. Statystychni dani. www.bank.gov.ua. [accessed 4 June 2012].
20. State Statistic Service of Ukraine (2012) Finansovi rezultaty pidpryyemstv ta orhanizatsiy Ukrayiny. Statystychni dani. www.ukrstat.gov.ua. [accessed 4 June 2012].

Надійшла до редакції 04.06.2012 р.